

N:o 11.

Auk. till Riksd. kansli den 8 april 1891 kl. 12 midd.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning angående handel med vin och maldrycker.

Till utskottets behandling hafva blifvit hänvisade åtta motioner, alla åsyftande, direkt eller medelbart, att genom reglering af handeln med vissa berusande drycker främja nykterhet och sedlighet. Då emellertid dessa motioner äro rigtade på tre olika hufvudändamål, kunna de med afseende härpå delas i motsvarande grupper.

Den *första gruppens* motioner gå ut på att undanrödja eller åtminstone förminska missförhållanden, som enligt motionärernas mening härflyta af nu gällande bestämmelser för tillhandahållande åt allmänheten af vin och maldrycker. Hit höra motionerna:

n:o 4, afgifven af herr L. F. Odell,
» 20, » » C. J. Bladh,
» 136, » » N. P. Wallmark,
» 167, » » P. Waldenström, med hvilken 59 af kam-
marens ledamöter instämt.

Motionerna af *andra gruppen*, som närmast åsyfta att för de obe-
medlade underlätta åtkomsten af en, såsom motionärerne anse, både
billig och oskadlig nödvändighetsvara, svagdricka, och dermed förmin-

ska anledningarna till köp af det dyrare och mera berusande ölet, utgöras af:

n:o 54, afgifven af herr O. J. Andersson i Lyckorna,
 » 107, » » » E. Svensson från Karlskrona, med hvil-
 ken 30 af kammarens ledamöter instämt.

Slutligen innehålla motionerna af *tredje gruppen* yrkanden, att å stationerna vid statens jernvägar samt å passagerarefartyg måtte aflägsnas sådana anledningar till oordningar, som der framkallas af vin och maldryckers försäljning. Dessa motioner äro:

n:o 25, afgifven af herr J. Johnsson i Thorsberg,
 » 166, » » » N. Olsson i Ättersta, med hvilken 45 af
 kammarens ledamöter instämt.

I samtliga dessa åtta motioner föreslås, att Riksdagen i *skrifvelse till Kongl. Maj:t* må hemställa om åsyftade lagförändringar.

Motionerna af första gruppen.

I. *Motionernas innehåll.*

Alla dessa motioner afse förhållanden *å landsbygden*.

I motionen *n:o 4*, som kan uppdelas i två moment, yrkas, att:

1:o »handel med vin och maldrycker helt och hållet skiljes från annan handel»; och

2:o rättighet att idka sådan handel endast skall kunna »förvärfvas i samma ordning och på samma sätt, som rätt till utskänkning af dessa drycker nu erhålles.»

Fullständigare uttryckt innebär denna motion, att *landthandlande*, såsom sådan, under inga förhållanden må försälja vin eller maldrycker, hvilka drycker för öfrigt lika litet för *försäljning till afhemtning* som — enligt nu gällande bestämmelser — för *utskänkning* (förtäring på stället) skulle inom landtkommun kunna allmänheten tillhandahållas, med mindre, *dels* kommunalnämnd och kommunalstämma samfäldt, eller åtminstone endera af dem uttalat sig *för*, att berörda drycker under den ena eller andra försäljningsformen må afyttras, äfvensom angående *försäljningsställes* antal och läge, *dels* det i sådant afseende till Konungens befallningshafvande ingifna *förslaget* blifvit *godkändt* af sistnämnda myndighet, som derefter, på särskildt utlåtande af *kommunalnämnden* angående hvar och en försäljningssökandes lämplighet, försäljningsperio-

dens längd m. m., i frågan *fattar beslut* och, om detta blifver för försäljningen gynnsamt, *meddelar försäljningsrätt* för en tid af *högst tre år* hvarje gång.

Sitt yrkande om dessa, med afseende på *försäljning till afhemtning*, skärpta bestämmelser stöder motionären derpå, att antalet handelsbodas är synnerligen stort å landsbygden, der, efter hans mening, mången söker handelsrättighet blott för att få tillfälle idka öl- och vinförsäljning, hvilken ock i ansenlig skala å landet bedrifves, ofta med kringgående af nu gällande författning, som förbjuder dessa dryckers försäljning till förtäring på stället. Här af följer, menar motionären, att handelsbodarnas granskap blifva skådeplatser för beklagliga oordningar och missförhållanden af olika slag, hvarförutom det omåttliga öldrickandet »*alstrar råa seder hos befolkningen*» och »*grundlägger dryckenskapsbegäret hos ungdomen*», mot hvilket onda motionären anser, att man kan »*råda bot*» blott genom en lagstiftning i den af honom föreslagna riktningen.

I motionen n:o 20, som bildar tre särskilda moment, yrkas:

1:o »att den landthandlande medgifna rättigheten att för afhemtning hålla maltdrycker till salu må upphöra»;

2:o »att tillstånd att försälja maltdrycker till mindre belopp än 10 liter må förvärfvas endast i den ordning, som» nu är stadgad^{*)}, »för erhållande af rättighet att på landet försälja vin, till nämnda belopp»;

3:o »att kommunalstämma må ega rätt att besluta, hvilka maltdrycker få försäljas.»

Med afseende på *landthandlandes* rättighet att idka försäljning till afhemtning skiljer sig denna motion från n:o 4 deruti, att enligt den förra uteslutes berörda rättighet endast för *maltdrycker* och kvarstår alltså oförändrad för *vin*, hvaremot den senare motionen utesluter meränämnda rättighet för *båda* de ifrågavarande dryckerna.

Vidare innebär motionen n:o 20, att försäljning af maltdryck i myckenhet *öfver* ett visst mått, nemligen 10 liter, må, om än för landthandlande förbjuden, dock i öfrigt ej vara bunden vid särskild försäljningsförfattning, äfvensom att tillstånd att försälja maltdryck i myckenhet *under* nämnda mått må — likasom sådant tillstånd med afseende på vin — efter gjord ansökan kunna meddelas af Konungens befallningshafvande på tillstyrkan af kommunalnämnd och kommunalstämma eller åtminstone endera af dessa myndigheter, skolande sådant tillstånd gälla *tills vidare*. I här berörda hänseende förutsätter alltså motionen n:o 20 en *lindrigare* skärpning af nu gällande bestämmelser än motionen n:o 4.

*) § 11 af kongl. förordningen den 24 okt. 1885 angående försäljning af vin- och maltdrycker.

Slutligen innehåller motionen n:o 20 det allenastående yrkandet, att, om förenämnda försäljningsrättighet i behörig ordning meddelats, *kommunalstämma* dock må ega beslutanderätt öfver *hvilka slag* af malt-drycker, som må försäljas.

Motionären, som i afseende på motivering åberopar sin vid sistlidne riksdag i Andra Kammaren väckta motion n:o 37, anser att anledningen till det så ofta och från så många olika håll öfverklagade missbruket af maltdryckerna hufvudsakligen ligger i den *landthandlande nu medgifna rättigheten att försälja dessa drycker*. Framhållande, likasom motionären af motionen n:o 4, att på landsbygden mången skaffar sig handelsrättighet blott för ölförsäljning, uttalar han, att den här af föranledda lättheten att åtkomma öl allt för mycket frestar arbetaren att på den varan nedlägga en större del af sin förtjenst, under det hustru och barn få sakna det nödvändigaste och ofta nog falla kommunen till last. Den magt gent emot dessa missbruk, *som nu gällande författning lägger i kommunalmyndigheternas hand*, är — säger motionären — *ofta utan betydelse*, ty författningen kringgås på mångahanda sätt, hvarför en förändrad lagstiftning härvidlag vore af nöden, likasom en sådan utan olägenhet kunde åstadkommas.

Motionen n:o 136 går ut på alldeles samma yrkande som motionen n:o 4, från hvilken den skiljer sig *i form* endast genom något större tydlighet och fullständighet samt *i sak* genom att begagna ordet »minut-handel» i stället för »handel» (n:o 4).

Motionären motiverar sitt yrkande bland annat med den förklaring, att inom hans ort (Norrbottens län) »*förefinnes ett oerhördt missbruk med förtärandet af öl och andra berusande maltdrycker*», särskildt bland de stora arbetareskarorna vid sågverk och tegelbruk. Skulden härför tillskrifver han »*den rätt, som är handlande medgifven att försälja vin och maltdrycker till afhemtning*», och hvars missbruk »*på flerahanda sätt*» han vitsordar, tillika betonande, att kommunalnämnds författningens enliga myndighet att förekomma det onda »*icke är tillfyllestgörande*» för ändamålet.

I motionen n:o 167 hemställa motionärerne:

1:o) »att försäljning af vin och maltdrycker till afhemtning icke må å landsbygden förenas med annan handel, till hvars bedrivande särskild anmälan erfordras»;

2:o) »att rätt till försäljning af maltdrycker till mindre myckenhet än 10 liter må å landet förvärfvas i den ordning, som nu är stadgad i fråga om dylik försäljning af vin».

Såsom man finner, innebär denna motion i sitt *förra* moment alldeles samma yrkande som motsvarande moment af motionerna n:is 4 och 136. Motionens *senare* moment, som fullkomligt öfverensstämmer med mom. 2 af motionen n:o 20, skiljer sig alltså från motsvarande moment af motionerna n:is 4 och 136 deruti, att då de båda sistnämnda med afseende på både vin och maltdrycker lägga *försäljningsrätten* under samma stadgande, som nu är gällande för *utskänkningsrätten* (se förestående förklaring öfver motionen n:o 4), så hänför denna motion (n:o 167) försäljningen af *maltdrycker* under samma stadgande (§ 11 af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker), som nu gäller för försäljning af *vin*.

Motionärerne anföra såsom skäl för sitt förslag:

»att en ganska stor del af folket börjat ersätta det allt mer fördyrade bränvinet med starka maltdrycker, hvilka förbrukas, icke såsom läskedryck till maten, utan i stora mängder såsom rusgifvande drycker»;

»att faran af detta slags dryckenskap är desto större, som tillfällena att erhålla maltdrycker äro så många och lätta» — — — —;

att *förbudet mot förtäring på stället på olika sätt kringgås*, i följd hvaraf »landet kan anses öfversålladt af ölkrogar»;

»att derigenom oordningar ofta uppkomma»;

»att sådant missbruk af handelsrättigheterna tvingar ordentlige handlande att, för konkurrensens skull, mot sin önskan tillhandahålla vin och maltdrycker»; samt

»att maltdryckerna, långt ifrån att vara ofarliga, tvärt om, omåttligt brukade, medföra liknande ekonomiska, moraliska och sanitära vådor som missbruket af de spritstarkare dryckerna.»

Motionärerne tillägga, att, ehuru de anse att samma lagstadganden i dessa frågor böra gälla för stad och landsbygd, finna de dock behöfvat af en lagförändring vara vida större för landsbygden än för städerna, hvarför de, för att mindre vedervåga sitt förslags framgång, nu funnit sig böra framställa detsamma endast med afseende på landsbygden.

II. *Tidigare åtgärder i det af motionerna angifna hufvudsyftet.*

Att de önsknningar, som i förestående fyra motioner funnit uttryck, icke nu blifvit för första gången framställda, utan fast mera under en

lång följd af år sökt göra sig gällande icke blott inom Riksdagen utan snart sagdt inom alla landsändar, lärer vara noggsamt bekant. — Några hufvudmoment af den offentliga behandling, som frågan om vin- och maltdrycksförsäljningen undergått, torde vara af intresse för denna frågas bedömande på dess nuvarande ståndpunkt och skola därför här meddelas.

Utan att ingå i någon redogörelse för den utveckling, som lagstiftningen angående vin- och maltdrycksförsäljning undergått redan från början af 1860-talet, då denna fråga först började taga de båda statsmagternas uppmärksamhet i anspråk, vill utskottet här beröra endast frågans senare, för nuvarande förhållanden mera betydelsefulla stadier, d. v. s. företeelser efter medlet af 1870-talet.

I syfte att åstadkomma ett kraftigare motverkande af rusdryckers missbruk, än som genom förutvarande lagstiftning kunnat ske, begärde 1877 års riksdag, att Kongl. Maj:t täcktes låta öfverse gällande författning angående tillverkning och försäljning af brännvin. Den af Kongl. Maj:t med afseende härpå under den 24 augusti samma år tillsatta komitén erhöll genom nådig skrifvelse den 22 mars 1878, på egen hemställan, bemyndigande att, jemte fullgörande af förut erhållet uppdrag rörande brännvinslagstiftningen, inkomma med underdånigt förslag ej mindre till ändringar i gällande författningar angående försäljning af vin och maltdrycker, än äfven till de särskilda bestämmelser i afseende på maltdrycker, som kunde anses af en sådan lagstiftning påkallade. Komitén, som den 20 december 1878 afgaf sitt underdåniga betänkande om brännvinslagstiftningen, förklarade i den, samma betänkande vidfogade, underdåniga skrifvelsen, att komitén »framdeles» komme att afgifva särskildt betänkande angående försäljningen af vin och maltdrycker.

Komiténs arbete hvilade emellertid nu i mer än två år. Rekonstruerad i februari 1881 för att fullgöra det af Kongl. Maj:t genom skrifvelsen af den 22 mars 1878 lemnade uppdraget, arbetade komitén omkring fyra månader eller intill slutet af juni 1881, hvarefter den åtskildes, utan att något resultat af dess verksamhet förnummits, och blef den sedan dess icke vidare sammankallad.

Med anledning af den under 1880-talet allt mera växande nykterhetsrörelsen inom landet och de allt kraftigare yrkanden, som, äfven i form af ett flertal inom riksdagen väckta motioner, i samband med denna rörelse från olika håll gjordes att genom förändrad lagstiftning motverka det tilltagande missbruket af vin och maltdrycker, begärde och erhöll ledamoten af Andra Kammaren herr P. Waldenström i kam-

marens sammanträde den 21 februari 1885 kammarens tillstånd att till dåvarande statsministern få framställa följande interpellation:

»Är det regeringens afsigt att ytterligare sammankalla den i augusti 1877 tillsatta och i februari 1881 rekonstruerade komitén för att fullgöra det uppdrag, som gafs henne genom nådig skrifvelse den 22 mars 1878, eller ämnar regeringen låta hela saken förfalla?»

Interpellationen besvarades af statsministern den 25 februari samma år. Detta svar innebar, att frågans behandling vid de senaste riksdagarna, derunder i ämnet olika meningar uttalats och flera motioner förkastats, ej varit egnad att mana regeringen till framlemnande af förslag till ändrad lagstiftning angående vin- och maldryckshandeln; och blefve alltså den ifrågavarande komitén ej vidare sammankallad.

På samma gång upplyste emellertid hans excellens, att regeringens uppmärksamhet under senare tid *» varit fästad derå, huruvida icke lagstiftningen i fråga om handel med maldrycker och framför allt med vin påkallade en revision i syfte att inskränka de missbruk, hvartill denna handel på åtskilliga orter visat sig gifva anledning»*, anseende emellertid hans excellens, att då *» dessa båda delar af lagstiftningen, nemligen angående handeln med bränvin och angående handeln med vin och maldrycker, vore till sitt syfte med hvarandra temligen närbeslägtade»*, någon åtgärd till ändrad lagstiftning rörande vin- och maldryckshandeln ej vore att från regeringen förvänta, förr än Riksdagen uttalat sig med afseende på en då nära förestående kongl. proposition rörande bränvinshandeln.

Den behandling, som frågan om ordnande af vin- och maldryckshandeln erhöll vid samma riksdag (1885), ledde emellertid till en Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t (n:o 45 den 12 maj 1885), deruti, med åberopande af de *» vid flere förflutna riksdagar af representanter från vidt skilda delar af landet afgifna motionerna»*, betonas:

att »berörda framställningar icke längre må anses såsom enstaka uttryck af behof och önskingar från ett fåtal kommuner, utan att här föreligger ett verkligt behof af förändring i gällande bestämmelser, hvilket icke vidare bör undanskjutas»;

att »de missbruk, som vid den fria handeln med vin och maldrycker bedrifvas, icke kunna förnekas»;

att »den inom hela landet pågående nykterhetsrörelsen — — — icke må genom lagstiftningen motarbetas, hvilket likväl måste ega rum, så länge kommunerna sakna befogenhet att förekomma den lockelse till dryckenskap, som enligt nu gällande lag kan genom handel med sagda drycker utläggas af hvilken person som helst»;

att »lagstiftningen tvärtom bör uppmuntra och stödja nykterhetsrörelsen»;

att den åsyftade lagförändringen »icke innebär någon inskränkning i näringsfriheten», utan blott hinder för en »obehöflig eller skadlig affärsverksamhet» af ifrågavarande slag;

att, gent emot invändningen, att den åsyftade lagförändringen strede emot »den arbetande befolkningens intresse», kan anföras, »att det är just från den arbetande befolkningen, som yrkandet på inskränkning i handeln med vin och maltdrycker förnämligast utgått och ännu utgår»; o. s. v.,

på grund af hvilket allt Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhöll om sådan ändring i gällande lagstiftning, att *rättighet att försälja vin och malt-drycker till afhemtning i mindre myckenhet än tio liter skulle förvärvas blott i samma ordning, som vore bestämd för rättighet att utskänka berörda drycker.*

Oaktadt statsministern kort förut å regeringens vägnar vitsordat behofvet af en revision i lagstiftningen angående handel med *både* malt-drycker och vin — om än detta behof något skarpare framhölls af hans excellens beträffande den senare drycken än den förra — fann Kongl. Maj:t ej skäl bifalla Riksdagens anhållan i vidsträcktare mån, än i hvad den rörde handeln med *vin å landsbygden*, hvaremot lagstiftningen angående försäljning af *malt-drycker* eller af *vin i stad* af Kongl. Maj:t lemnades oförändrad; och utfärdades i öfverensstämmelse härmed nu gällande kongl. förordning den 24 oktober 1885.

Vid hvar och en af riksdagarne 1886—90 blefvo emellertid nya motioner väckta i samma lagstiftningssyfte som förut, eller att försäljningsrätten blefve underkastad liknande bestämmelser som utskänkningsställen, hvarigenom de kommunala myndigheterna finge inflytande på frågan, *om och under hvilka förhållanden* försäljning af vin och malt-drycker finge försiggå. Härtill har jemväl fogats ett allt mera allmänt och kraftigt yrkande — framställt redan 1870 i en i Andra Kammaren afgifven motion — att, i ordningens intresse och till undanrödjande af de med vin och ölhandeln förenade missbruken, denna handel *mätte från all annan handel skiljas*. Till något bestämdt resultat hafva emellertid dessa vid de fem sistförflutua riksdagarna väckta motionerna icke ledt.

För att nu något närmare redogöra för gången af denna fråga vid 1890 års riksdag må nämnas, att inom Andra Kammaren då afgifvos fem motioner i ofvan berörda syfte. Kammarens tillfälliga utskott n:o 2, till hvars behandling dessa motioner hänvisats, föreslog (utlåtande n:o 20), att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle

anhålla om sådan ändring i gällande lag om handel med vin och maldrycker:

»a) att försäljning af dessa drycker vare sig till afhemtning eller till förtäring på stället icke må, i stad eller på landsbygd, förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras; och

b) att rätt till minuthandel med vin och maldrycker må förvärfvas i samma ordning och på samma sätt som rätt till utskänkning af dessa drycker nu erhålles.»

I en till detta förslag fogad reservation yrkade utskottets ordförande, herr G. Berg:

dels att försäljningsförbudet för *handlande* skulle inskränkas till *landsbygden*, *dels* att rättighet att idka försäljning af maldrycker till afhemtning i mindre myckenhet än tio liter skulle förvärfvas å *landsbygden* i den ordning, som redan förut finnes stadgad i fråga om försäljning af vin.

Utskottets förslag *godkändes* af Andra Kammaren med 98 röster mot 57 efter en lång och delvis sakrik öfverläggning, under hvilken ej mindre än 81 af kammarens ledamöter genom uttalanden eller instämmanden gäfvö sin mening till känna.

Andra Kammarens beslut, delgifvet *Första Kammaren*, öfverlemnades till den senares tillfälliga utskott n:o 2, som *tillstyrkte* Första Kammaren att biträda Andra Kammarens nämnda beslut. Första Kammaren *förkastade* emellertid detta utskottets förslag utan votering.

Då för frågans bedömande med afseende på nu föreliggande motioner det kan vara af intresse att granska de skäl och motskäl, hvilka vid sistlidna års diskussioner i ämnet inom kamrarna förekommo, har ett sammandrag af de *hufvudsakligaste* dervid anförda argumenten blifvit gjordt och återfinnes i bil. n:o 1.

III. *Utskottets åsikter och förslag.*

Då, efter förestående försök till utredning af de här föreliggande motionernas så väl innebörd som sammanhang med tidigare sträfvanen i samma rigtning, utskottet nu går att för egen del uttala sig, om och i hvad mån de förslag böra understödjas, som i dessa motioner framställas, finner utskottet frågan sönderfalla i två särskilda moment, nemligen:

1:o. Är behofvet af en förändring i lagstiftningen angående handel med vin och maltdrycker ådagalagd? och, om så är,

2:o. I hvad mån kunna de förslag, syftande på en sådan förändring, hvilka i dessa motioner blifvit framställda, anses för ändamålet lämpliga?

Hvad beträffar den *förre* punkten kan det, efter utskottets mening, ej vara rimligt och rättvist att helt enkelt såsom obefogade och obehöriga affärda de klagomål i här berörda afseende, som under en lång följd af år från så många olika håll förnummits, och för hvilka de Riksdag efter Riksdag oafåtligen återkommande, af representanter från landets alla delar understödda motionerna varit och äro ett uttryck. Genomgår man alla dessa motioner, skall man i motiveringen till desamma nästan alltid — och icke minst i de fyra nu föreliggande — finna åberopad bestämd erfarenhet om ett utbredt och oafbrutet växande missbruk af handeln med vin och maltdrycker samt ett lika allmänt yrkande om revision af de för samma handel gällande lagbestämmelserna, hvilkas oändamålsenlighet — framför allt i fråga om möjlighet för kommunalmyndigheterna att motverka det onda och om effektiv kontroll mot lagens kringgående — af alla vitsordas.

Med afseende på den ståndpunkt, som de båda statsmagterna vid olika perioder intagit till denna fråga, är i det föregående meddeladt, att Kongl. Maj:t redan år 1878 fann anledning vidtaga och 1881 förnya en åtgärd till reglering af vin- och maltdryckshandeln. Att regeringens åsikter alltjemt gå i samma riktning, är bekräftadt senast vid innevarande riksdag, *dels* genom Kongl. Maj:ts nådiga proposition (n:o 42) om tillägg till lagstiftningen angående handel med vin och maltdrycker, *dels* af ett yttrande i det statsrådsprotokoll, som åtföljer den nådiga propositionen (n:o 34) om grundskatternas afskrifning, der det, i samband med frågan om maltdrycksbeskattning, bland annat talas om »*det ständigt framträdande behofvet af ytterligare skärpningar i lagstiftningen angående handel med maltdrycker*». — Och hvad Riksdagen vidkommer, har densamma särskildt genom sin förut åberopade, år 1885 till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse så oförtydbart som möjligt gifvit sin mening tillkänna. De förut återgifna ordalag, i hvilka Riksdagen då — således redan för sex år sedan — uttalade sig om ofvan berörda missbruk och om nödvändigheten af deras undanrödjande, utgöra ock ett i hög grad betydelsefullt inlägg i frågan, desto mer som, efter allt att döma, de i denna riksdagsskrifvelse angifna skälen för en lagförändring vida mera vunnit än förlorat i styrka under de år, som förflutit, sedan samma skrifvelse afläts.

Det må vara sant, såsom ock förut är framhållet, att hvarken 1885 års riksdagsskrivelse, ej heller de vid de fem sist förflutna riksdagarne i ämnet väckta motionerna ännu ledt till något annat direkt resultat än en viss inskränkning i rättigheten att å landsbygden försälja vin; likasom ock obestriddigt är, att under de senare åren många olika meningar angående dessa frågor inom Riksdagen sökt göra sig gällande. Men allt detta har, efter utskottets uppfattning, ingalunda berott derpå, att Kongl. Maj:t och Riksdagens flertal icke fortfarande velat sjelfva *saken*, utan förnämligast på skiftande meningar om de lämpligaste *medlen* att nå målet.

Att följaktligen behofvet af en lagförändring angående handeln med vin och maltdrycker å landsbygden — om hvilken senare *här* blott är fråga — verkligen är *afgjordt* och såsom sådant redan långt före detta af de båda statsmagterna faktiskt *erkändt*, detta finner utskottet vara ställt utom tvifvel.

Återstår då att afgöra den *senare* frågan, nemligen om ändamålsenligheten af de särskilda förslag, hvilka denna riksdags motionärer i ämnet framställt.

Bland dessa förslag synes det stå främst, som yrkar, att handeln med vin och maltdrycker må å landsbygden från annan handel skiljas.

Att anledningar till missbruk af berusande drycker med deraf föranledda följder snarast äro att befara *der*, hvarest större eller mindre folksamlingar vanligen förekomma, detta lärer väl få anses vara temligen oomtvisteligt; och alldenstund handelsbodas af naturliga skäl utgöra ett slags centralpunkter, der personer från olika håll ofta sammanträffa, lärer det väl icke heller kunna bestridas, att denna omständighet i och för sig för mången kan utgöra en anledning till att i dessa bodas förse sig med och sedan omåttligt förtära dylika drycker, då de der stå till buds. Sannolikt medverkade denna omständighet väsentligen till det stadgande i gällande bränvinsförsäljningsförordning (§ 5 mom. 2), enligt hvilket »*minuthandel med eller utskänkning af bränvin icke må vara förenad med annan handel, till hvars bedrivande särskild annälän erfordras*».

Då nu en lika bestämd som sorglig erfarenhet vittnar, att rus med alla dess följder kan framkallas lika väl af vin och öl som af bränvin, och att skilnaden består endast deri, att af de svagare dryckerna en större quantitet erfordras än af de starkare — en skilnad, som i ej ringa mån torde utjemnas deraf att vinet och ölet äro mer lätttryckna än bränvinet, samt, hvad särskildt angår ölet, att detta i förhållande till myckenheten är billigare — så anser utskottet, att det blott vore en

naturlig och följdriktig lagstiftningsåtgärd, om, efter så mången erfarenhet om en sådan åtgärds behöflighet, handlande förvägrades att afyttra vin och öl, på samma grund som de redan förut förvägrats att afyttra bränvin.

Utskottet, för sin del saknande skäl att i hufvudsak bestrida tillvaron af de starkt betonade missförhållanden, som i motionärernas redan förut återgifna respektive motiveringar blifvit anmärkta såsom en följd af vin- och ölhandelns förening med annan handel, finner sig alltså böra biträda det i mom. 1 af motionerna n:is 4, 136 och 167 uttryckta förslaget, att vin- och ölhandel må från annan handel skiljas. Deremot anser utskottet olämpligt att, enligt förslaget i motionen n:o 20 mom. 1, skärpa lagstiftningen i berörda riktning *endast* med afseende på *maltdrycker*.

Dernäst kommer frågan om de vilkor för erhållande af rättighet att idka vin- och maltdryckshandel, hvilka blifvit i dessa motioner föreslagna. Härom hyser utskottet den mening, att allt för skärpta bestämmelser böra undvikas, såsom i viss mån innebärande en monopolisering af de omhandlade dryckernas försäljning och på samma gång en längre än nödigt och nyttigt är drifven inskränkning i den hittillsvarande rättigheten för så väl konsumenter att anskaffa som för producerer att tillhandahålla samma drycker.

De fyra nu föreliggande motionerna uttrycka *icke*, så vidt utskottet kunnat finna, den önskan eller sträfvan, som man på visst håll velat tillägga dem, att inom landet *omintetgöra* särskildt förbrukningen af *maltdryckerna* och dermed den numera betydliga industri, som på samma förbrukning är grundad. *Ett* är att söka utplåna en vara ur den allmänna marknaden, ett *annat* att, till förekommande af varans missbruk, vilja reglera vilkoren för dess försäljning. *Blott* om det senare är här fråga.

Utskottet får nu såsom sin åsigt uttala, att de inskränkningar, som föreslås i motionerna n:is 4 och 136 mom. 2 samt i motionen n:o 20 mom. 3, äro mer än lämpligt skärpta.

Hvad särskildt angår det i motionen n:o 136 förekommande uttrycket »minuthandel med vin och maltdrycker», vill utskottet anmärka, att i fråga om berörda drycker är »minuthandel» ett fullkomligt obestämdt begrepp, som således ej utan någon föregående förklaring läser kunna i lagstiftningen införas.

De sins emellan likartade yrkanden, som framställas i motionen n:o 20 mom. 2 och motionen n:o 167 mom. 2, motsvara, enligt ut-

skottets mening, temligen väl det nu starkt framträdande och kraftigt motiverade behovet af en lagförändring,

I det utskottet alltså ansluter sig till de yrkanden, som blifvit gjorda i motionen n:o 167 i dennas helhet, hemställer utskottet:

1:o.

a) *att* Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i kongl. förordningen angående handel med vin och maldrycker den 24 oktober 1885:

dels att försäljning af dessa drycker till afhemtning ej må å landsbygden förenas med annan handel, till hvars bedrivande särskild anmälan erfordras;

dels ock att rättighet till försäljning af maldrycker till mindre belopp än tio liter må å landsbygden förvärfvas i den ordning, som § 11 af förenämnda kongl. förordning redan stadgar i fråga om försäljning af vin; samt

b) *att* motionerna n:is 4, 20 och 136, i hvad desamma afvika från motionen n:o 167, ej må till någon Kammarens åtgärd föranleda.

Motionerna af andra gruppen.

I dessa motioner, hvilkas gemensamma hufvudsyfte redan i ingressen till detta utlåtande blifvit angifvet, och som uteslutande gälla *maldrycker*, vill man lägga *alkoholhaltens* storlek till grund för en önskad förändring i lagstiftningen angående samma dryckers försäljning.

Motionen n:r 54 innebär:

att maldrycker, som hålla *mera än två volymprocent alkohol*, må inom landskommun kunna *hållas till salu för afhemtning i mindre myckenhet än tio liter* endast af den, som till *utskänkning* erhållit rättighet i den ordning och under de förutsättningar, som blifvit angifna vid förklaringen af motionen n:o 4 i första gruppen.

Antager man då såsom allmängiltig regel, att öl och starkare maltdrycker hålla *mer* och *driicka* af ett eller annat slag *mindre* än två volymprocent alkohol, så skulle enligt denna motion:

1:o en hvar, som med afseende på en varas försäljning ställer sig förordningens om näringsfrihet allmänna bestämmelser till efterrättelse, obehindradt kunna till afhemtning försälja öl i *större* myckenhet än tio liter och driicka i *hvad myckenhet som helst*; samt

2:o rättigheten att försälja *mindre än tio liter* öl vara underkastad samma, nyss angifna, omständliga förfaringssätt, som är stadgad för vinnande af rättighet till *utskänkning* af ifrågavarande dryck.

Motionären, som åberopar sina vid två föregående riksdagar afgifna, ehuru resultatlösa motioner, har endast i få ord motiverat sin framställning med syftet att »öka nykterheten hos arbetarne» samt »förekomma de med ett omåttligt bruk af nämnda drycker nästan alltid förenade oordningar och olägenheter», anseende motionären en i här berörda hänseende olika lagstiftning för stad och landsbygd vara af omständigheterna och nu gällande författnings natur påkallad.

Motionen n:r 107 framställer det förslag,

»att de maltdrycker, hvilka innehålla så låg alkoholprocent, att de icke kunna anses verka berusande, måtte varda undantagna från bestämmelserna» i gällande förordning angående försäljning af vin och malt-drycker.

Denna motion utgår, såsom man finner, från den förutsättning, *dels* att en allmängiltig gräns *kan* uppdragas för den alkoholhalt i malt-drycker, vid hvilken dessa drycker »kunna anses verka berusande», *dels* att en för ändamålet lämplig metod står till buds för bestämmande af, huruvida en maltdrycks alkoholhalt öfver- eller understiger samma gräns.

Åberopande sina vid 1889 och 1890 årens riksdagar i enahanda syfte afgifna motioner, har motionären stödt sitt yrkande på det förhållande, att de vid landets talrika s. k. hembryggerier tillverkade malt-dryckerna hålla en alkoholhalt af blott 1 å högst 2 volymprocent; men, fastän sålunda ej berusande och dessutom både billiga och närande samt därför af den arbetande befolkningen mycket använda, finge de dock ej förtäras å tillverkningsstället, med mindre tillverkaren förskaffat sig utskänkings-rättigheter. Gjorde han åter detta, har, säger motionären, enligt hvad erfarenheten visat, följdén blifvit, att de svagare malt-dryckerna icke kunnat säljas, utan hafva de starkare, särskildt ölet, mest förbrukats,

dels emedan säljarne derpå skördat större vinst, dels emedan konsumenterna föredragit det starkare, ehuru dyrare, ölet, då sådant stått till buds

Tanken att från lagstiftningens inskränkande bestämmelser i afseende på maltdryckernas försäljning frigöra sådana maltdrycker, som med hänsyn till låg alkoholhalt kunde anses föga eller icke berusande, synes först hafva framträdt i en vid 1887 års förra riksdag af hr E. W. Wretlind ingifven motion, n:r 117, deruti föreslogs, att *maltdrycker af mer än tre volymprocent alkohol* skulle underkastas samma bestämmelser, som gälla för *försäljning af vin på landet*, skolandé alltså maltdrycker af lägre alkoholhalt kunna fritt försälas. Denna motion blef emellertid, i följd af Riksdagens upplösning, ej slutbehandlad och återkom icke sedermera.

Frågan upptogs dock vid 1889 års riksdag *dels* af hr E. W. Svensson, som, i hufvudsakligt syfte att svagdricka utan all inskränkning skulle kunna försälas till förtäring på stället, uti en motion (n:r 67) föreslog, att endast sådana maltdrycker, som hålla *mera, än två volymprocent alkohol*, skulle vara underkastade bestämmelserna i kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker, *dels* af herr P. Truedson under instämmande af fem kammarledamöter, som yrkade, att *handlande* ej skulle tillåtas försälja *vare sig* vin *eller* maltdrycker, hållande mer än två volymprocent alkohol.

Herr Svenssons motion blef af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:r 2 *tillstyrkt*, herr Truedsons deremot *afstyrkt*. Båda motionerna föllo emellertid redan i Andra Kammarén.

Vid 1890 års riksdag upptog hr Svensson (motion n:r 80) i oförändrad form sin motion från 1889, och i samma syfte föreslog herr Liss O. Larsson jemte fem kammarledamöter (motion n:r 5) en liknande lagförändring, hvarjemte hr O. Andersson i Lyckorna då framlade samma motion (n:o 102) som vid innevarande riksdag (n:o 54).

Herrar Svenssons och Liss O. Larssons förslag *tillstyrktes* af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:r 2, hvaremot hr O. Anderssons förslag af samma utskott *afstyrktes*.

Andra Kammarén godkände utskottets förslag i så väl ena som andra afseendet. Sedermera tillstyrkt äfven af Första Kammarens tillfälliga utskott n:r 2, föll emellertid herrar Svenssons och Liss O. Larssons berörda förslag i Första Kammarén utan votering.

Öfvergående till framläggandet af sin egen mening rörande här ifrågasvarande båda motioner, finner utskottet till en början att motionen n:o 54, hvares särskilda yrkanden i hufvudsak utgöras af samma förslag, som ingå å ena sidan i första gruppens motioner och å andra sidan i motionen n:o 107, så till vida kan här lemnas å sido, att densamma ej behöfver göras till föremål för särskild, närmare behandling. En sådan kommer utskottet följaktligen nu att egna blott åt motionen n:o 107.

Det syfte, som i sistnämnda motion blifvit uttryckt, att åt de mindre bemedlade bereda fri tillgång till den billiga, oskadliga och i någon mån närande läskedryck, som benämnes svagdricka, och som för dem blifvit snart sagdt en nödvändighetsvara, samt i samband dermed undanröjja, eller åtminstone inskränka anledningarna att anskaffa det dyrare och mera berusande ölet — detta syfte erkänner utskottet obetingadt vara synnerligen godt, och anser följaktligen, att det bör af statsmagterna understödjas, om en följdrigtig lagstiftning kan åstadkommas samt en motsvarande lagskipning låter sig praktiskt genomföras.

Vid bedömande af denna fråga torde vara lämpligt att till en början undersöka, i hvad afseende nu gällande lagstiftning binder rättigheten att försälja maltdrycker i allmänhet.

Man finner då, att kongl. förordningen den 24 oktober 1885 medgifver handlande obehindrad *försäljning till afhemtning* i hvilken myckenhet som helst af alla slags maltdrycker och dessutom — med vissa angifna undantagsfall — *fri försäljning till förtäring på stället* (utskänkning) af dessa drycker »*utomhus, i ringa omfattning*» — — —, likasom enahanda medgifvande är lemnadt för kokadt kaffe, thé, chokolad m. m. — Deremot är vanlig utskänkning af maltdrycker alldeles förbjuden för den, »*som idkar öppen handel i bod*»; och af *annan* person kan utskänkingsrättighet erhållas endast efter iakttagande af en omständligare procedur — föreskrifven i §§ 2 och 3 af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 — enligt hvilken såväl de kommunala myndigheterna som konungens befallningshafvande ega inflytande på frågan.

Det är alltså blott för *försäljning till förtäring på stället* af maltdrycker *inomhus*, som nuvarande lagstiftning uppställer dels ovilkorligt hinder (i handelsbod) dels vissa villkor. Och detta gäller lika för *alla* maltdrycker, således ock för dem, hvilka i den föreliggande motionen kännetecknas såsom »icke berusande» och dem motionären önskar frigjorda från allt försäljningstväng.

För att nu afgöra, om och under hvilka förhållanden detta motionärens förslag låter sig genomföras, måste man först och främst undersöka den frågan:

är det ur teknisk synpunkt möjligt att uppdraga en så bestämd alkoholgräns mellan starkare och svagare maltdrycker, att denna gräns kan *i lag fästas*.

Besvaras den frågan jakande, möta omedelbart två andra spörsmål, som ock fordra afgörande, nemligen:

hvilken *är* denna alkoholgräns? och

huru skall, vid den praktiska tillämpningen, nöjaktig *kontroll* af densamma kunna åstadkommas?

För att vinna klarhet öfver dessa frågor har utskottet vänt sig dels till professorn i kemisk teknologi vid kongl. tekniska högskolan herr P. Klason, dels till kemisten vid kongl. flottans mindepartement herr ingenjör A. Werner Cronqvist med anhållan att få höra deras på vetenskap och erfarenhet grundade mening. Till svar har utskottet från dem båda emottagit utlåtanden, som här bifogas (se bil. n:ris 2 och 3). Såsom af dessa utlåtanden synes, äro de båda fackmännens åsichter om saken i vissa afseenden olika, medan de deremot öfverensstämman uti det, som här är *hufvudsak*, nemligen att en gränslinie *bör kunna* laggiltigt uppdragas mellan starkare och svagare maltdrycker. Utskottet, som anser i hög grad önskvärdt, att en sådan gräns verkligen blefve i lag bestämd, men som saknar förutsättningar för att kunna gifva anvisning, *huru* detta lämpligast må kunna ske, hemställer, med anslutning till det i motionerna n:ris 54 och 107 uttalade syftet:

2:o.

att Andra Kammaren för sin del besluter, det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huru på det mest praktiska sätt en gräns må kunna bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra, samt att Kongl. Maj:t, på grund af sådan utredning, ville vidtaga de förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att en sådan gräns bestämmes samt att handeln med svagdricka undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, samt ställes på samma linie som handeln med de i § 8 af nämnda kongl. förordning omförmälda dryckerna.

Med afseende på *motionerna af tredje gruppen* kommer utskottet att framdeles afgifva särskildt utlåtande, hvilket utskottet härmed velat för kammaren

anmäla.

Stockholm den 7 april 1891.

Å utskottets vägnar:

JOHN BRATT.

Reservationer af herr *Redelius*:

vid punkten 1 a) mom. 1),

vid punkten 2.

Bil. n:o 1.

Sammandrag

af de *hufvudsakliga* skäl, som vid 1890 års riksdag under öfverläggningarna i kamrarne anfördes *mot* och *för* Andra Kammarens tillfälliga utskotts n:o 2 förslag om vin- och ölhandels skiljande från annan handel samt om skärpta bestämmelser för erhållande af rättighet att försälja nämnda drycker.

a) *Mot* förslaget:

Förmynderskapet öfver folket drifves för långt; nu gällande bestämmelser äro tillräckliga och ändamålsenliga.

Arbetaren har behof af maldrycker, och tillfällena att förskaffa sig sådan böra ej för honom förminskas.

Näringsfrihetens princip blir, om förslaget godkännes, våldförd.

Ordningsmagten kan — helst i städerna — förebygga oordningar, uppkomna i följd af vin- och maldryckshandel.

Bränvinsförbrukningen har under senare årtionden betydligt aftagit i följd af den ökade ölförbrukningen. Inskränker man den senare, främjar man i stället den förra.

Enligt statistiska uppgifter förbrukas mindre öl pr individ i Sverige än i andra länder.

Ölindustrien skulle, vid godkännande af förslaget, väsentligen skadas eller möjligen tillintetgöras, hvarmed tusentals menniskor förlorade sitt lifsuppehälle.

b) *För* förslaget:

Allmänna opinionen går mer och mer i den rigtning, förslaget angifver; och ölhandels skiljande från annan handel är helt och hållet en åtgärd i nykterhetens intresse.

Handelsrättigheter sökas ofta *blott* med afseende på ölhandeln, som naturligtvis sedan med alla medel måste främjas.

Förbudet för handlande att sälja öl till förtäring på stället kringgås på flere sätt; och den magt, som lagstiftningen nu lägger i kommunalmyndigheternas hand, är långt ifrån tillfyllestgörande att stäffa dessa missbruk,

Den samvetsgranne handelsmannen tvingas till ölhandel genom konkurrens af handlande, som tillhöra en annan kategori.

Den ordentlige arbetaren anser sig i regeln ej hafva råd att dagligen dricka öl utan håller sig till det billigare svagdrickat. Det är den oordentlige och på fylleri begifne arbetaren, som i regel förtär öl, helst i förening med bränvin.

Lättheten att öfverallt få öl bidrager ofantligt till denna varas införande i arbetarehemmen, der qvinnor och barn nu förtära denna dryck i stora qvantiteter, på bekostnad af annat, som vore nödvändigt, hvaraf följt många olika yttringar af elände.

Man vill *icke* förhindra bruket af öl eller undergräfvä ölindustrien, man vill blott åstadkomma ordning och kontroll i varans försäljning och dermed förekomma dess missbrukande.

Näringsfrihetens princip bör visserligen upprätthållas, men den måste dock underordnas den allmänna moralens och sedlighetens lifsintressen.

Öl är *icke* ett medel att undantränga bränvinet utan tvärt om. Meddelade statistiska siffror visa nemligen, att i länder, der ölförbrukningen är *större*, förbrukas också *mera* bränvin, likasom också alkoholismens offer der oafbrutet stiga i antal. Svagdricka har i sjelfva verket, enligt uttalande af känd auktoritet, mera näringsvärde än öl.

Bil. n:o 2.

Till ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr major J. Bratt.

Till svar å eder här bilagda skrifvelse får jag värdsamt anföra följande.

Af gammalt hafva de jästa maltdryckerna erhållit olika namn, allt efter *den styrka vörten vid mäsningen* erhållit. Man har skilt mellan *dricka och öl*. Det finnes visserligen här inga bestämda gifna gränser. Man skulle dock, tror jag, komma sanningen temligen nära, om man säger, att en vört med en halt af mindre än 5 procent extrakt ger svagdricka, en 5—12 procentig vört åter ger en dryck som allt efter beredningssättet erhållit olika namn såsom godt dricka, iskallardricka, enkelt öl m. m. Först en vörtstyrka af 12 procent och deröfver ger ett verkligt öl eller bier.

När vörten undergår jäsning, öfvergår som bekant en del af vörteus extrakt i alkohol och kolsyra. I praktiken räknar man, att *hvarje procent bortjäst extrakt* ger i det allra närmaste $\frac{1}{2}$ *procent alkohol*. En följd häraf är, att vörteus specifika vikt aftar under jäsningens gång. Man kan nu i hvarje jäst maltdryck, genom att bestämma dess specifika vikt, sådan den föreligger, med en tillräckligt känslig areometer och derefter bortkoka alkoholen samt utspäda återstoden till den ursprungliga volumen och bestämma dess specifika vikt å nyo med samma instrument, beräkna såväl dess alkohol- som extrakthalt samt slutligen ock *den styrka vörten hade, innan den försattes med jäst* eller den så kallade *ursprungliga koncentrationen*.

Som redan är nämndt aftager extrakthalten under jäsningens gång samt ölets lagring, men alkoholhalten deremot ökas. Den *procent af vörteus extrakt som sålunda blifvit öfverförd i alkohol och kolsyra* kalar man inom tekniken *ölets förjäsningegrad*. Allt efter storleken af den-samma är ölet omoget, moget eller öfvermoget, och det är allbekant

att endast den mogna drycken är såsom sådan fullt lämplig. Användes *underjäsning* ligger mogenhetsgraden för maltdrycker vid den punkt, då cirka 60 procent af extraktet *bortjäst*, men mältning och jäsning kan ock så ledas, att mogenhet inträder tidigare. Vid *öfverjäsning* kan åter en drickbar vara erhållas vid lägre förjäsningsgrad, men så är ock ölet dels på den grund, dels ock på grund af att jäsningen skett vid högre temperatur mindre hållbart. För teknikern är det nu svårare att framställa en någorlunda hållbar vara ju lägre koncentration på vörten han utgår från.

Af det anförda torde framgå att man genom bestämmandet af en maltdrycks alkoholhalt ej känner något närmare om densamma. Man måste ock taga förjäsningsgraden i betraktande. En maltdryck till exempel med 2 procent alkohol kan vara erhållen af en 7-procentig vört, men den kan ock till äfventyrs vara framsteld af en nära dubbelt så stark sådan.

Min tanke är nu, att en lagstiftning på detta område svårligen kan se bort ifrån dessa tekniskt gifna fakta. Utginge man sålunda, såsom föreslagit varit, allena från alkoholhalten i maltdrycker, så skulle man dermed kunna drifva en person i det predikament, att han vid försäljningen af sin vara i dag handlade fullständigt laglydigt, i morgon åter vid försäljning af samma vara så lagvidrigt att han kunde inför domstol åtalas och fällas. Det är i synnerhet med öfverjästa maltdrycker som svårigheter af berörd art skulle inträffa.

Det enligt min tanke enda man kan hålla sig till vid en eventuel lagstifning är vörtens ursprungliga koncentration, hvilken, såsom jag nämnt, under alla stadier kan bestämmas, och det på ett relativt enkelt sätt och med en noggrannhet, som aldrig bör differera från det rätta på mera än en half procent och sällan bör öfverstiga 2—3 tiondedels procent.

Frågan vore då närmast — hvilken grad af koncentration hos vörten borde ställas såsom skiljemärke för lagstiftningen? Äfven här torde man ej böra bortse från det faktum, att ju lägre styrka vörten har, desto svårare blir det att framställa en någorlunda hållbar vara.

Vanligt bayerskt öl här i vårt land torde i regeln vara framsteldt af en cirka 14-procentig vört som motsvarar en alkoholhalt af 4,2—4,5 procent (vigts-) hos den mogna drycken. Lägre än till en 12-procentig vört för bayerskt öl torde man hos oss aldrig gått. En 12-procentig vört ger ett moget öl af en alkoholhalt, som ej gerna öfverstiger 3,5 procent. Det torde emellertid vara lämpligt, att en intervall af ett par procent finnes emellan den vört af lägsta koncentration, som ger öl

och den af högsta koncentration, som ger dricka. En 10-procentig vört ger vid en förjäsningegrad af 60 procent 3 procent alkohol.

Det är emellertid tydligt att i händelse af en lagstiftning i antydd rigtning bryggarne i högre grad än hvad hittills varit fallet skola känna sig nödsakade att inrätta sin maltberedning och sina jäsningar så, att mogen vara erhålles vid en förjäsningegrad af 50 procent och derunder, allt för att få en fylligare smak på sin vara. En 10-procentig vört ger vid en förjäsningegrad af 50 procent en alkoholhalt af 2,5 procent. I mån som tekniken hinner utveckla sig i berörda rigtning torde ock 2,5 procent blifva den vanliga alkoholhalten af en 10-procentig vört.

Det är knappast tänkbart att en person, hvares krafter ej permanent eller temporärt genom sjukdom eller andra orsaker blifvit ned-satta, kan i nämnvärd grad afficieras af en dryck med denna alkoholhalt, äfven om betydande kvantiteter konsumeras.

På grund af hvad jag sålunda haft äran yttra tillåter jag mig såsom min mening uttala:

1:o) att enbart bestämmandet af en viss alkoholhalt såsom kontroll ej synes vara lämpligt och knappast möjligt. Den föreslagna halten af 2 procent synes dessutom vara mindre lyckligt vald, då drickats halt af alkohol ofta ligger kring just detta tal;

2:o) att deremot bestämmandet af maldryckens ursprungliga koncentration såsom vört synes vara egnadt att utgöra en utgångspunkt för en eventuel lagstiftning;

3:o) att lämpligast, så vidt jag kan finna, en halt af högst 10 procent extrakthalt hos vörten sättes såsom gränsmärke för en lagstiftning af den beskaffenhet, som motioner inom nu pågående riksdag innebära.

Kontrollen torde i de flesta fall ej kunna vålla så stora svårigheter, då på grund af den nämnda intervallen smaken lätt lär sig urskilja när den ena eller andra sorten föreläge.

Stockholm den 4 mars 1891.

Peter Klason.

Professor i kemisk teknologi vid kongl. tekniska högskolan.

Bil. n:o 3.

Herr ordföranden i Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 har anmodat mig att afgifva utlåtande om herr E. Svenssons motion (n:o 107)

»att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:ts anhålla om sådana förändringar uti Kongl. förordningen af den 24 oktober 1885, angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att de maltdrycker, hvilka innehålla så låg procent alkoholhalt att de icke kunna anses verka berusande, måtte varda från bestämmelserna uti nämnda förordning undantagna».

Då motioner i likartadt syfte tid efter annan väckts inom Andra Kam-maren, och då vid ett par tillfällen jag anmodats i frågan lämna ut-låtande, tillåter jag mig vördsamt beröra deras tekniska utredning:

Vid 1887 års januari—mars riksdag väckte herr E. W. Wretlind motion (n:o 117)

»att Riksdagen ville för sin del besluta sådana ändringar i Kongl. Maj:ts förordning angående försäljning af vin, maltdrycker m. m. af den 24 oktober 1885 § 1 mom. 5, §§ 11 och 12, att de inskränkingar, hvilka i denna förordning äro gjorda rörande försäljning af vin för af-hemtning på landet, äfven varda införda rörande försäljning af sådana maltdrycker, hvilka hålla mer än 3 volymprocent alkohol, då försälj-ningen är för afhemtning vare sig i stad eller på landet».

Denna motion, som ej blef slutbehandlad inom utskottet, innan Riks-dagen upplöstes, samt ej repeterades vid påföljande riksdag, har alltså undgått diskussion i kamrarne, hvarför och då motionen innehåller flera sifferuppgifter ett par oegentligheter nu böra upptagas.

I motionen omförmäles sålunda att medelhalten alkohol af 97 un-dersökta ölprof var 4,75 volymprocent och till jemförelse nämnes att »i Tyskland, der ölet — såsom bekant — är en nationaldryck, som flitigt brukas, öfverstiger dess alkoholhalt enligt regel icke 3 à 4 procent»; endast dessa svagare maltdrycker är det, fortsätter motionären vidare,

»som af de mest framstående läkare tillstyrkas till maten såsom lämpliga för matsmältningens befordrande». Om dessa siffror afse vigtsprocent alkohol, som är den form hvarunder alkoholhalten betecknas i Tyskland, så är uppgiften nogsaunt riktig, men om till jmförelse med svenska alkoholsiffran i öl reduktion sker till volymprocent blifva talen 3,75 å 5,00 alltså ganska öfverensstämmande med medelhalten af 443 tyska ölprofs analys*) nemligen 4,72 volymprocent alkohol. De 97 svenska öslagens alkoholhalt var som ofvan sagts 4,75 procent. Vidare har motionären i afseende å analysen af svenskt svagdricka i motionen uppgifvit att iskällardricka »i allmänhet innehåller 2 å 3 volymprocent alkohol enligt 32 undersökningar gjorda vid Örebro kemiska station i slutet af förlidet år (se Helsovännen n:o 24)».

I »Helsovännen», utgifven af doktor E. W. Wretlind, n:o 24 för 1886 sid. 462, äro de 32 analyserna å svagdricka emellertid uträknade i vigtsprocent medeltal 2,61, som, reducerad till volymprocent, blir 3,26 eller afsevärdt högre än i motionen blifvit uppgifvet.

Vid 1889 års riksdag väckte herr E. Svensson motion (n:o 67) att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att uti § 1 i kongl. förordningen af den 24 oktober 1885 måtte intagas ett tillägg af följande lydelse:

»Med maltdrycker, enligt denna förordning, förstås sådana malt-drycker, som innehålla mera än två volymprocent alkohol».

I motionen (n:o 147) gjorde herr P. Truedsson samt fem af kam-marens ledamöter likartad framställning.

Af den tekniska utredning som Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 företog framgick att alkoholhalten alldeles för mycket ökas under förvaring, för att kunna anses konstant, hvarpå exempel gafs då under tre dygn alkoholmängden i svagdricka ökats från 2,5 till 2,9 eller med 0,4 procent. Motionen tillstyrktes af utskottet, likväl med tre reservanter, och afslogs af kammararen.

Under förra årets riksdag väcktes i detta syfte efterföljande motioner:

af herr vice talmannen Liss Olof Larsson, (n:o 5) med hvilken fem andra af kammararens ledamöter sig förenat, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om det tillägg till ändring af ofvanberörda Kongl. förordning, att förordningen må afse endast sådana maltdrycker, som innehålla mera än två volymprocent alkohol;

*) I König: Zusammensetzung der menschlichen Nahrungs- und Genussmittel. 2:e Auflage. Berlin 1882 pag. 192—199.

af herr E. Svensson (n:o 80) med den rättelse uti motionen, som herr Svensson den 21 februari inför kammaren anmält:

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, att sådan förändring måtte vidtagas, att de maltdrycker hvilka ej hålla öfver *två* volymprocent alkoholhalt icke må vara hänförliga under samma förordning; samt

af herr O. Andersson (n:o 102.)

att Riksdagen ville ingå till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar uti nu ifrågakomna kongl. förordning, att dels rättigheten att å landet för afhemtning hålla till salu sådana maltdrycker, som innehålla mer än två volymprocent alkoholhalt, till mindre belopp än tio liter, endast må utöfvas af den, hvilken erhållit rättighet att å landet idka sådan utskänkning af nämnda drycker, som afses i § 3 af förordningen, och dels att, rörande sådana maltdrycker, som innehålla mer än två volymprocent alkoholhalt, deras hållande för afhemtning till salu å landet till mindre belopp än tio liter, skola i öfrigt gälla samma bestämmelser, som nu äro stadgade rörande utskänkningen af samma drycker.

Professorn i kemi vid tekniska högskolan J. O. Rosenberg hade till dessa motioner meddelande af den 17 mars innehållande: att bland de talrika metoderna som finnas till utrönande af alkoholhalt i maltdrycker destillations- eller ock ebullioskopet företrädesvis användes, att hvarje försök med det senare kan på mindre än $\frac{1}{2}$ timme utföras; resultatets tillförlitlighet är beroende af den sorgfällighet hvarmed pröfningen verkställes. Efter någon öfning torde den i allmänhet gifva en för tekniskt bruk tillräcklig grad af noggrannhet.

Beträffande möjligheten för tillverkaren af maltdrycker att komma i åtnjutande af den åsyftade lindringen, säger professor Rosenberg, torde hans egen erfarenhet med hänsyn till de för maltdryckens framställande använda materialernas beskaffenhet och mängd, mäs-kningens och jäsningens förlopp m. m. gifva en ganska afsevärd ledning, äfven utan anlåtande af den egentliga kontrollen å den färdiga maltdrycken, liksom t. ex. en guldsmed utan användande af kemisk analys är i stånd att gifva sina varor den i lag påbudna halten af ädel metall. Några procenttal anfördes dock ej.

I utskottets utlåtande af den 18 mars tillstyrktes att förordningen af 24 oktober 1885 endast må afse sådana maltdrycker som innehålla två volymprocent alkohol, till hvilket beslut äfven Andra Kammaren kom.

Svenska teknologföreningens fackafdelning för kemi och bergsvetenskap höll den 31 mars extra sammanträde under kommerserådet Th. Nordströms ordförandeskap, och besvarade då den uppsatta frågan:

»Hvilket enkelt och praktiskt sätt finnes för att säkert bestämma två procent alkohol i maldrycker?»

enhålligt dermed att

»de metoder, som finnas att med tillräcklig skärpa bestämma mängden alkohol i en maldryck af låg alkoholhalt, äro alla af beskaffenhet att icke kunna tillämpas af annan än fullt sakkunnig och i finare kemiska operationer förfaren person, hvadan profning af förberörda slag i allmänhet ytterst sällan torde kunna ega rum vid beslagstillfallet, och då härtill kommer, att alkoholmängden i en maldryck vid förvaring lätt ökas, hvilken ökning under ej längre tid än en vecka visat sig uppgå till $\frac{3}{4}$ procent och derutöver; så anser fackafdelningen det vara omöjligt att en lag af ifrågavarande art kan blifva effektiv.

Motionerna i fråga antogos icke af Första Kammaren.

Efter denna inledning har jag att öfvergå till herr Svenssons motion vid innevarande riksdag.

Denna motion skiljer sig väsentligen från förra framställningar i ämnet deri, att alkoholhalten till siffran ej blifvit bestämd.

Alla jästa, icke destillerade drycker äro väsentligen beroende af den vört, hvarur de framställts, ej allenast deri att mer eller mindre alkohol kan framställas ur dem utan ock i förmågan att hejda den pågående alkoholutvecklingen. Erfarenheten gifver nemligen vid handen, att ytterst svag vört i det senare hänseendet svårligen kan regleras, men att deremot vid vörtstyrka af 10 till 11 procent och mer, blir fabrikanter i stånd kunna reglera alkoholutvecklingen, om denna får öfverstiga 3 procent. Under 3 procent torde deremot så stor svårighet finnas, att lag och dermed följande ansvar ej bör drabba den som mot sådant bryter.

Den kände nykterhetsvännen professor P. Waage har i sitt förträffliga arbete om »Ebullioskopet og dets anvendelse ved beskatning af øl efter dets alkoholhalt», Kristiania 1884, genom upptagande af noggrant undersökta serier af brygd, just påvisat, att ungt öl med alkoholhalt af omkring 3 procent äfven under veckotal ej stegras med mer än ett par tiondedelar. Här nedan anföras ur sagda arbete fem exempel, dervid såväl ursprunglig vörtstyrka i procent som alkohol- och extraktmängd angifves vid olika antal dygn efter jäsningsens början.

Kr. N:o 58.

Vörtstyrka 11,25 %	{	Extrakt	1 dygn.	8 dygn.	14 dygn.
		Alkohol	vigtproc.	6,93.	6,79.
			vol.- »	2,90.	2,95.
		<u>9,10</u>	<u>9,83.</u>	<u>9,74.</u>	

Tr. N:o 15.

Vörtstyrka 10,65 %	{	Extrakt	4 dygn.	8 dygn.	17 dygn.	111 dygn.
		Alkohol	vigtproc.	5,25.	5,27.	4,66.
			vol.- »	3,01.	3,07.	3,34.
		<u>8,90</u>	<u>8,26.</u>	<u>8,34.</u>	<u>8,00.</u>	

Tr. N:o 16.

Vörtstyrka 10,52 %	{	Extrakt	3½ dygn.	11 dygn.	33 dygn.	39 dygn.
		Alkohol	vigtproc.	5,57.	5,45.	5,40.
			vol.- »	3,26.	3,35.	3,38.
		<u>8,83</u>	<u>8,92.</u>	<u>8,80.</u>	<u>8,78.</u>	

Tr. N:o 17.

Vörtstyrka 11,0 %	{	Extrakt	1½ dygn.	8 dygn.	29 dygn.	33 dygn.
		Alkohol	vigtproc.	5,99.	5,77.	5,55.
			vol.- »	3,38.	3,37.	3,58.
		<u>9,69</u>	<u>9,17.</u>	<u>9,14.</u>	<u>9,13.</u>	

Tr. N:o 18.

Vörtstyrka 11,18 %	{	Extrakt	1½ dygn.	8 dygn.	20 dygn.	53 dygn.
		Alkohol	vigtproc.	6,11.	6,07.	6,04.
			vol.- »	3,42.	3,39.	3,52.
		<u>9,64</u>	<u>9,53.</u>	<u>9,46.</u>	<u>9,56.</u>	

Den ursprungliga styrkan å vörten har här minskats till något mer än hälften i extraktivämnen samt 2,7 å 3,6 volymprocent i alkohol; och vid beräkning efter 10,5 procent såsom ursprunglig vörtstyrka blir i intet fall summan alkohol och extrakt öfver 9,0 procent och alkoholmängden högre än 3,4 volymprocent. Man kommer sålunda till siffror som ligga mycket nära herr Wretlinds motion af 1887, och den analys-serie å svagdricka, hvarpå han grundade sin framställning med 3,26 volymprocent alkohol som medeltal. Extrakthalten blir något högre, hvilket ej torde betraktas som fel, då den gerna bör hållas vid dubbla alkoholmängden för att en sund produkt skall bekommas. En mycket hög extraktmängd kan dock så pass försvåra undersökningen af prof, att alkoholhalten partielt döljes och skenbart nedsättes, hvarför begränsning bör ega rum.

På grund af hvad jag här anført får jag vördsamt såsom min åsigt uttala, att till gräns för maldrycks hänförande under kongl. förordningen den 24 oktober 1885 måtte bestämmas,

att i sådan maldryck summan af fasta ämnen (extraktivämnen) i viktprocent samt alkohol i volymprocent ej må vara öfver 9 samt att deraf mängden alkohol ej må öfverstiga 3,5 volymprocent.

Stockholm den 16 mars 1891.

A. Werner Cronqvist.